

Vårt Land
Julebord, 8.12.89

Med forbehold om endringer
SPERRET til

Statsminister
Jan P. Syse

Jeg er innbudt her som statsminister i en Regjering som ikke kunne bli dannet, og deretter ikke kunne bli sittende. Dette burde, for å tale i et sprog som Vårt Land vil forstå, gjøre meg til et av årets mindre mirakler.

Etter å ha tilbragt flere år blant tvilere, gjør det godt å komme til et sted for troende. Jeg går iallfall

2.

ut fra det. Jeg vet naturligvis at i Norge er troen ikke alltid én, men delelig. Det ligger i dagen. Eller i Vårt Land og Dagen. Men vi som ser de finere teologiske stidigheter litt utenfra, merker oss likevel hvor salig enhver er i sin tro. Jeg har bl.a. forstått at Dagen ikke er representert her i aften, og at begge parter er like tilfreds med arrangementet av den grunn. Det hever nivået på begge steder.

Tilbake til Regjeringen. Hvor lenge skal vi vare? Som konservativ (hvilket, som jeg har forsøkt å forklare NRK, ikke betyr at jeg er partifelle av Erich Honecker), altså: som konservativ er det en glede for meg å se at troen på det bestående holder på å bre seg. Jeg besøkte i går Apothekernes Laboratorium for å nedlegge grunnstenen til en ny fabrikk. Det var riktignok litt uvant for en tidligere industriminister, som var mer vant til å nedlegge bedrifter - statsbedrifter. Å nedlegge noe som går med underskudd

er riktignok ikke like samfunnsgavnlig som å opprette noe som går med overskudd. Men det er iallfall bedre enn ingenting. Nåja. Etter seremonien i går inviterte administrerende direktør meg til å komme igjen til åpningen av bedriften, om to år. Næringslivet er altså begynt å regne med at Regjeringen skal sitte videre.

Det gjør jeg også. Så jeg sa ja.

I pressen har det jo vært delte meninger. Noen har trodd at de måtte holde julebordene uten oss. Tidligere i uken leste jeg Per Vassbotn i Dagbladet. Han mente at vi ville vare til nyttår, men ikke ut 1990. Det virket forhastet på meg. Men også betryggende. I alle fall skulle vi jo vare lenger enn den redaksjonelle ledelsen i Dagbladet.

Men det er naturligvis et alvorlig spørsmål, dette. Det er viktig for et land - ikke bare for Vårt Land - å

vite at det er rimelig stabilitet i politikken. F.eks. at pressestøtten ikke går opp igjen i 1991, når den har gått ned i 1990. Jeg tror jeg kan love det.

På den annen side skal man ikke overdrive. Jeg ble nylig spurt av en avis med mer jordnære synspunkter enn Vårt Lands om hvordan Norge ville se ut om 10-20 år. Jeg svarte at jeg iallfall ikke vil være statsminister om 20 år. På det tidspunkt er det sikkert så mange andre som vil.

Men la oss stanse ved dette: Hvordan vil Norge se ut om 10-20 år? Det interessante ved spørsmålet er at dersom vi snur det rundt, og spør oss hva vi spådde om dagen i dag for 10-20 år siden, så ser vi hvor lite vi vet om fremtiden. La oss gå tilbake til 70-årene:

Spådde vi den gang at allerede i 1989 skulle sosialismen ha brutt fullstendig sammen - ikke bare som

idé, men også som system? Var vi klar over, den gang vi slåss innbyrdes om dobbeltvedtaket, at vi stod ved begynnelsen til slutten på den kalde krigen?

Skjønte vi hvor fullstendig markedsøkonomien skulle beseire reguleringsøkonomien her i industrilandene?

Tenkte vi oss den gang at skipsfarten skulle være den store norske vekstnæringen for Norge i 1989? Spådde vi børskrakket i 1987 - eller for den saks skyld oppkomsten av et levende norsk aksjemarked i 80-årene?

Og, på andre felter: Forutså vi Aids, arten av miljøproblemerne, mangfoldet i eteren, Norges glede over å bli tildelt vinter-OL 94? For ikke å snakke om fortvilelsen etterpå? Som salig Roosevelt sa det: LOOC to Norway!

Jeg skal derfor være forsiktig og ikke si noe presist (og galt) om hvordan fremtiden vil arte seg. Jeg vil bare si noe om hva vi må gjøre for at Norge skal ha valgmuligheter ved de korsveier vi kommer til. Dersom vi skal styre utviklingen, og ikke bli styrt av den.

Vi må gradvis forberede oss på en fremtid uten olje. Naturligvis kan vi komme til å finne store, nye, drivverdige forekomster, men i dag har vi ikke noe holdepunkt for å tro det. Vi må handle på grunnlag av hva vi vet. Og da må vi frigjøre oss fra avhengigheten av oljeinntekter. Sagt på en annen måte: Vi må øke våre inntekter gjennom en større produksjon av varer og tjenester. Vi kan ikke fortsette å fortære en nasjonal formue til kortsiktig glede for en eneste generasjon av nordmenn - vår egen.

For å øke produksjonen av varer og tjenester må vi bli dyktigere, mer arbeidsmotiverte, og mer konkurranse-

dyktige i pris. Vi må satse mer på forskning - og få mer ut av den. I skole og høyere utdanning må vi heve kravene - og ambisjonene - hos lærere, studenter og elever. Vi må innse at i dag er ikke norsk skole god nok.

En liten digresjon: For et år siden leste jeg en lærebok i matematikk for 6. klasse. Altså for 13-åringene. Den var skrevet av Stein og Kari, og var preget av det. Den inneholdt f.eks. følgende oppgave:

- a) Hvor langt tror du at du hopper i lengde med tilløp?
- b) Hopp
- c) Sett et merke som viser lengden på hoppet ditt.

- d) I Mexico i 1968 vant Bob Beamon gullmedalje. Han hoppet 8,90. Mål opp 8,90.
- e) Sammenlikn ditt hopp med hans. Synes du at Beamon fortjente gullmedalje?

"Matteboka" av Stein og Kari er lagt pedagogisk opp. Eksempelvis finner vi følgende opplysninger under et avsnitt som heter "Det er lurt å kunne dette":

$$1 \text{ m} = 100 \text{ cm}$$

$$1 \text{ dm} = 10 \text{ cm}$$

Dette etter seks års skolegang.

Jeg nevner dette bare fordi det blir produktene av denne undervisningen som skal befolke norsk presse om noen få år. Bare så dere er forberedt.

Jeg tenker på disse tingene fordi vår generasjon gikk mer på skole på 7 år enn i dag gjør på 9 år. Og de av oss som tok artium, fikk 3 års mer undervisning enn elevene får i dagens videregående skole.

Jeg tror ikke vi nordmenn er dummere enn andre folk. Men vi gjør oss dummere.

Fordømmelsen av undervisningen er et stort problem. Den, og mentaliteten i skolen. "Skulen," sa en stortingsmann nylig, "skal tryggja retten til å lukkast og trivast." Ordene er lukkast og trivast. Ikke ett ord om evner og innsats, verken for elever eller lærere. Vi har godtatt at skolen som skal forberede til livet, er organisert etter helt andre prinsipper enn livet selv. Et sted hvor konkurranse ikke tåles, og resultater ikke skal måles.

Bortsett altså, fra personlige rekorder i lengde.

På mange måter er vi et underlig folk. Vi er sterkt mot arbeidsløshet, men også mot at det arbeides særlig mye. Arbeid er et savn for dem som ikke har det, og et ork for dem som har det.

I Norge er vi bekymret når vi ikke tjener penger. Det har vi grunn til å være. Men den norske folkesjelen er enda mer bekymret når andre nordmenn tjener penger. Den alminnelige holdning til næringslivet kan beskrives slik at man gjerne vil ha sterke bedrifter, men ikke fortjeneste.

Eierkapital er forargerlig, inntil det kommer nye eiere som vil avløse de gamle. Da blir de gamle gode, og de nye forargerlige, inntil de nye blir gamle.

Europa er i støpeskjeen. Hvorhen vil vi ha kommet om 10-20 år? Igjen, vi vet ikke. Men et sterkt norsk forsvar vil gjøre vår egen rolle mer stabiliserende enn

et svakt forsvar. Vi skal fortsatt være i stand til å møte det uforutsette, og håndtere problemer som kan oppstå i situasjoner da alt flyter. (Vi anser ikke at et brannvesen er overflødig fordi det ikke har brent på en tid.)

Mange trekk i samfunnsutviklingen er skremmende og oppløsende. Vi må derfor interessere oss mer for hva som binder et samfunn sammen - gjennom folks verdier, holdninger, arbeidsoppgaver og forpliktelser. Vi har for lenge vært opptatt av individuell frigjøring fra normer og, i den andre enden, av at det offentlige skulle løse de private problemer som dermed oppstod. Men vi må kreve at mennesker tar større ansvar for seg selv, og for andre. I så måte må morgendagens samfunn ligne mer på gårsdagens samfunn. - Våre barn bli mer like våre foreldre.

Vi vet én ting om fremtiden: Tempoet i forandringene vil bli stadig større. Da blir historieløsheten stadig viktigere å unngå. Overalt vi kan, må vi derfor søke å bevare kontinuiteten. Historie er ikke døde monumenter, men identitet, mening og retning som nasjonen bærer i seg. Og som vi ikke tåler å miste.

Da kommer vi ikke utenom kristentroen. Vi kommer ingen vei uten kristentroen - vi vil iallfall gå vill på veien. Derfor ønsker vi egentlig to ting av kirken: Det ene er at den skal stå midt i hverdagen. Det andre er at den ikke skal bli altfor hverdagslig. Jeg tenkte på det siste i dag morges, da jeg hørte i radio om kirkens holdning til trafikkproblemene i Gamlebyen; om Strømsveien burde stenges for biltrafikk. Det er absolutt et viktig miljøspørsmål, og et stort velferdsanliggende, men kanskje ikke noen utpreget trossak. Jeg tror det er viktig at kirkens engasjement står like klart for oss i de spørsmål som har med troen

å gjøre. Dvs. de spørsmål som har med forkynnelsen å gjøre.

Undertiden kan nok en legmann savne jubelen i den norske kirke. Jubelen over budskapet, som i Händels Messias, som igjen tar teksten fra Esaiah:

O thou that tellest good tidings to Zion, get thee up into the high mountain. Lift up thy voice with strength. Lift it up, be not afraid, say unto the cities of Judah; Behold your God! Arise, shine, for thy light is come, and the glory of the Lord is risen upon thee.

Jeg mener: det ligger en verden bortenfor Strømsveien.

La oss også ta vare på de sterkeste og vakreste uttrykkene. Vi har for Norge som et kristent land. Vi eier en unik skatt av fedrelandssalmer i Norge. Ikke en "Gud er med oss"-diktning, ingen sjåvinisme, men en

kristen forståelse av oss selv som nasjon. Slik Anders Hovden sier det, i "Fagert er landet":

Signa då Gud vårt folk og land
signa vårt strev og vår møde,
signa kvar ærleg arbeidshand,
signa vår åker med grøde!
Gud, utan deg den vesle urt
veiknar og visnar, bleiknar burt,
ver du oss ljuset og livet.

Takk for at jeg fikk komme. Og god jul.